

پیش‌بینی امنیت روانی بر اساس جهت‌گیری مذهبی در دانشجویان

هومان فریدونفر^{۱*}، محمدحسین کرمی زارع^۱، راضیه قائدی^۲^۱ کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه خوارزمی^۲ دانشجوی کارشناسی روانشناسی عمومی، دانشگاه پیام نور یاسوج

چکیده

یکی از دغدغه‌های پژوهشگران، شناسایی عوامل موثر بر امنیت روانی است. یکی از این عوامل تاثیرگذار، جهت‌گیری مذهبی است. لذا هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی درونی - بیرونی با امنیت روانی دانشجویان دانشگاه پیام نور واحد تاکستان بود. تعداد ۱۶۲ شرکت‌کننده از دانشجویان دانشگاه پیام نور واحد تاکستان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳، با شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. دانشجویان به مقیاس‌های جهت‌گیری مذهبی و امنیت روانی پاسخ دادند. نتایج نشان داد بین متغیر جهت‌گیری مذهبی درونی با امنیت روانی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. طبق نتایج رگرسیون، متغیر جهت‌گیری مذهبی درونی پیش‌بینی کننده امنیت روانی در دانشجویان بود. بنابراین به متولیان امر پیشنهاد می‌شود با توجه به این که جهت‌گیری مذهبی درونی عامل مهمی در ارتقاء امنیت روانی دانشجویان است، به این امر توجه شود تا از بسیاری مشکلات شناختی و عاطفی جلوگیری گردد.

کلید واژه‌ها: جهت‌گیری مذهبی درونی؛ جهت‌گیری مذهبی بیرونی؛ امنیت روانی؛ دانشجویان

مقدمه

امنیت روانی یکی از مهمترین مولفه‌های زندگی بشری است که بدون آن زندگی سعادت‌مندانه برای آحاد مردم امکان‌پذیر نیست. امری است که در واقع خواستگاه و زیربنای تمامی امور بوده و در فقدان آن هیچ‌گونه فعالیت فردی یا گروهی دیگری در عرصه‌های مختلف از جمله فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... انجام پذیر نخواهد بود (رودانی و همکاران، ۱۳۹۲). امنیت روانی یعنی داشتن احساس آرامش و امنیت درون و به دور بودن از اضطراب و افسردگی و تعارض‌های مزمن روانی. از منظر دیگر، امنیت روانی یعنی بهره‌مندی از سلامت ذهن، اندیشه و تفکر (کاهه، ۱۳۸۴). علاوه بر این، احساس امنیت باعث فقدان عصبیت، علاقه اجتماعی، مهربانی، علاقه به دیگران، همدلی، گرایش به دین، علم و فلسفه، اعتماد به خود، سازش با محیط، تسلط و برتری، سازگاری و همانندسازی می‌شود (زارع و همکاران، ۱۳۹۰). همچنین احساس امنیت، به افراد توانایی می‌دهد تا بر راهکارهای مشکلات متمرکز شوند و ترس از سرزنش شدن به دلیل اظهارنظرهایشان نداشته باشند (فرناندز و همکاران، ۲۰۰۳). اما احساس عدم امنیت دائم، شخص را در حال بسیج قوا و بهم ریختگی سوخت و ساز بدن قرار می‌دهد و اگر ادامه یابد موجود به سوی بیماری‌های روانی و جسمی سوق خواهد داد. زیرا ساختمان بدن انسان قدرت تحمل تنش دائمی را ندارد. تأثیری که احساس نالایمی بر انسان دارد، ایجاد حالت تنش، برانگیختگی و عدم تعادل است. این واکنش‌ها سبب می‌شوند که به حداقل تحملی تخفیف یابد. احساس عدم امنیت به عنوان یک انگیزه نامطلوب بر موجود تأثیر می‌گذارد؛ نگرانی، ترس، وحشت و اضطراب، تنش و عصبیت جملگی از عدم احساس امنیت هستند (به نقل از موسوی پور و همکاران، ۱۳۹۳). بنابراین، در پژوهش حاضر به بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی درونی - بیرونی با امنیت روانی دانشجویان پرداختیم، زیرا بر این باوریم که یکی از عوامل مؤثر بر امنیت روانی افراد جهت‌گیری مذهبی است.

عوامل متعددی بر وجود یا عدم وجود امنیت روانی تاثیرگذار است. همچنین، نوع نگرش و باورهای آدمی درباره زندگی و محیط پیرامون خود و نیز تعهدات ارزشی و ویژگی‌های زندگی فردی و اجتماعی انسان در بهره‌مندی از امنیت روانی مطلوب بسیار اثرگذارند (کاهه، ۱۳۸۴). از سوی دیگر، نتایج پژوهش‌های مختلف موید اثر باورها و فعالیتهای دینی بر افزایش سلامت روان و سازگاری اجتماعی است. به نظر می‌رسد جهت‌گیری مذهبی می‌تواند بر امنیت روانی تاثیرگذار باشد. جهت‌گیری مذهبی به عنوان موضوع مهم در روانشناسی دین در چهل سال گذشته بوده است. همانطور که آلپورت و راس (۱۹۶۷) معتقدند دو نوع جهت‌گیری مذهبی وجود دارد: جهت‌گیری مذهبی درونی و جهت‌گیری مذهبی بیرونی. افراد با جهت‌گیری درونی، تعهد درونی به سمت اعتقادات دینی خود دارند و دین در همه جنبه‌های زندگی‌شان آشکار می‌شود، اما افراد با جهت‌گیری بیرونی از دین به عنوان ابزاری برای مشارکت در قدرت، حفظ منافع خود استفاده می‌کنند (ملتفت، مجیدی و ساداتی، ۲۰۱۰). درونی بودن، یک جهت‌گیری مذهبی پخته است که با سازگاری عاطفی و اجتماعی، پیوند عاطفی مثبت برقرار نموده است، در حالی که جهت‌گیری مذهبی بیرونی، ناپخته، با سازگاری و سلامت روان، همبستگی منفی برقرار نموده است (روغنجی، ۱۳۸۴). در مجموع جهت‌گیری مذهبی درونی با نشانگان افسردگی و صفت اضطراب (منول، ۱۹۸۲) به نقل از امرایی (۲۰۱۱) و بی‌ثباتی هیجانی (عباسی، ۲۰۱۰) ارتباط منفی و با خود مهارگری (خانزاده، یگانه و مجمل، ۲۰۱۳) ارتباط مثبت دارد. در حالی که جهت‌گیری مذهبی بیرونی با افسردگی و اضطراب (منول، ۱۹۸۲)؛ به نقل از امرایی (۲۰۱۱) و بی‌ثباتی هیجانی (عباسی، ۲۰۱۰) ارتباط مثبت دارد.

بر اساس مطالب بیان شده، احساس امنیت برای سلامت جسمی و روانی انسان لازم و ضروری است و همچنین دانشجویان قشر تحصیل کرده جامعه هستند که سلامت آنها در آینده کشور نقش اساسی دارد. در این پژوهش، این سؤالات مطرح شد که آیا جهت‌گیری مذهبی درونی - بیرونی با امنیت روانی دانشجویان رابطه معنادار دارد؟ آیا جهت‌گیری مذهبی درونی پیش‌بینی کننده امنیت روانی در دانشجویان است؟

* e-mail: homanfaridonfar@gmail.com

روش

شرکت‌کنندگان

طرح پژوهش حاضر، از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام دانشجویان دانشگاه پیام نور واحد تاکستان بود که در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴ مشغول به تحصیل بودند. از میان آنها نمونه‌ای به حجم ۱۶۲ نفر (۸۷ نفر دختر و ۷۵ نفر پسر) به طور تصادفی و به شیوه نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شدند و پس از آنکه رضایت آنها جلب شد، پرسشنامه امنیت روانی و جهت‌گیری مذهبی را تکمیل کردند.

ابزار

پرسشنامه‌ی جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی: این مقیاس توسط آلپورت و راس (۱۹۶۷) به منظور سنجش جهت‌گیری درونی و بیرونی به مذهب ساخته شد. این مقیاس ۲۱ گزینه را شامل می‌شود، بر مبنای نمره لیکرت نمره گذاری می‌شود. دامنه این مقیاس از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف است و به پاسخ‌ها نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. جمع امتیازها از ۱ تا ۱۲ میزان جهت‌گیری بیرونی و جمع امتیازها از شماره ۱۳ تا ۲۱ میزان جهت‌گیری درونی را مشخص می‌کند؛ که از جمع این دو نمره میزان جهت‌گیری مذهبی کل به دست می‌آید (مهرابی و سهرابی، ۱۳۹۰). روایی و اعتبار این پرسشنامه در پژوهش‌های متعددی تأیید شده است (مختاری، ۱۳۷۹؛ کرمی، ۱۳۸۴؛ مهرابی و سهرابی، ۱۳۹۰). برای نمونه، مختاری (۱۳۷۹) ضریب اعتبار برای کل مقیاس را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ محاسبه کرد، که بیان‌کننده‌ی اعتبار مطلوب این مقیاس است.

پرسشنامه امنیت روانی: فرم نهایی این پرسشنامه توسط مزلو در سال ۱۳۵۲ ساخته شده، تعداد سوالات این آزمون ۱۸ و حداکثر نمره ۱۸ می‌باشد. عامل‌های این آزمون شامل این موارد می‌باشد: سوال ۱-۷ عامل اطمینان به خود، سوال ۸-۱۰ عامل احساس ناخشنودی، سوال ۱۱-۱۵ عامل ناسازگاری محیطی، سوال ۱۶-۱۸ عامل دید مردم نسبت به فرد. اعتبار آن به روش آلفای کرونباخ ۰/۴۵۶ به دست آمد (موسوی پور و همکاران، ۱۳۹۳).

شیوه‌ی اجرا

شیوه انجام پژوهش حاضر به این صورت بوده است که بعد از کسب اجازه از مسئولین ذیربط، با مراجعه به کلاس‌های انتخاب شده و قبل از توزیع پرسشنامه‌ها در بین دانشجویان، توضیحاتی در مورد چگونگی پاسخدهی به سوالات، هدف پژوهش و ضرورت همکاری صادقانه آنها ارائه شد. سپس از آنان خواسته شد تا دو ابزار پژوهش شامل پرسشنامه امنیت روانی و جهت‌گیری مذهبی را تکمیل کنند. همچنین به منظور تأثیر کنترل تأثیر شرکت‌کنندگان، در نیمی از پرسشنامه‌ها، پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی و در نیمی دیگر، پرسشنامه امنیت روانی در ابتدا قرار داده بود. پس از تکمیل پرسش‌نامه‌ها توسط دانشجویان، داده‌های حاصل از پرسش‌نامه‌ها کد گذاری شده و به وسیله نرم افزار SPSS-21 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد.

نتایج

از مجموع ۱۶۲ شرکت‌کننده مورد بررسی، ۴۶/۲ درصد (۷۵ شرکت‌کننده) مرد و ۵۳/۸ درصد (۸۷ شرکت‌کننده) زن بودند. برای بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و امنیت روانی دانشجویان از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج آن در جدول ۱ درج شده است. رابطه مثبت و معناداری بین جهت‌گیری مذهبی درونی (۲۸/۴) و امنیت روانی وجود دارد. یعنی هرچه نمره جهت‌گیری مذهبی درونی در افراد بالاتر باشد، نمره امنیت روانی در آنها بالاتر است ($p < 0.01$). از سوی دیگر، بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و امنیت روانی رابطه معنادار وجود ندارد. به منظور بررسی نقش جهت‌گیری مذهبی در پیش‌بینی امنیت روانی دانشجویان از تحلیل رگرسیون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ گزارش شده است. نتایج تحلیل رگرسیون ارائه شده در جدول ۲ نشان می‌دهد که جهت‌گیری مذهبی درونی به طور معناداری پیش‌بینی‌کننده‌ی امنیت روانی است. بنابراین می‌توان گفت جهت‌گیری مذهبی درونی توانایی تبیین ۷/۲٪ از واریانس متغیر امنیت روانی را دارا می‌باشد.

جدول ۱

تحلیل رگرسیون چندمتغیری جهت پیش‌بینی امنیت روانی بر اساس جهت‌گیری مذهبی

شاخص	SS	df	MS	F	P	R	R ²	B	SE	Beta	t	P
رگرسیون	۱۷۲/۷۲۳	۱	۱۷۲/۷۲۳	۱۳/۸۲۰	۰/۰۰۰	۰/۲۸۲	۰/۰۷۲	۰/۱۴۲	۰/۰۳۸	۰/۲۸۲	۳/۷۱۷	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۹۹۹/۷۲۱	۱۶۰	۱۲/۴۹۸									

بحث

این پژوهش با هدف بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی جهت‌گیری مذهبی در امنیت روانی دانشجویان طراحی و اجرا گردید. نتایج نشان می‌دهد جهت‌گیری مذهبی درونی به طور معناداری پیش‌بینی‌کننده‌ی امنیت روانی دانشجویان است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج منول (۱۹۸۲، به نقل از امرایی، ۲۰۱۱)، عباسی (۲۰۱۰) و خانزاده،

یگانه و مجلل (۲۰۱۳) همسو است. در تبیین نتایج می‌توان گفت افراد دارای جهت‌گیری مذهبی درونی، به جهت سبک زندگی خاصی که دارند، رویدادها را کمتر آسیب‌زا و تحمل‌ناپذیر ارزیابی می‌کنند و هنگام بروز مشکلات خود را نمی‌بازند و سعی می‌کنند با آن مقابله کنند. درونی شدن دین باعث می‌شود تا افراد احساس کنند که از تکیه گاه و مامنی والا برخوردار هستند (مهرابی طالقانی و سهرابی، ۱۳۹۰) و همین امر باعث می‌شود آنها احساس امنیت روانی کنند. از طرف دیگر، افراد با جهت‌گیری مذهبی بیرونی، با انگیزه کسب امتیازات اجتماعی، سودجویی و ترس از نكوهش دیگران تن به اعمال دینی می‌دهند. در نتیجه آنها در مقابل مشکلات و مسائل زندگی، سازگاری کمتری از خود نشان داده و از آرامش کمتری بهره می‌برند و دین کمترین تاثیر مثبت و سازنده را در آنها خواهد داشت (مهرابی طالقانی و سهرابی، ۱۳۹۰) و همین امر باعث می‌شود آنها نتوانند احساس امنیت روانی کنند. در نهایت به متولیان امر پیشنهاد می‌شود به جهت‌گیری مذهبی درونی که عامل مهمی در ارتقاء امنیت روانی دانشجویان است توجه داشته باشند تا از بسیاری مشکلات شناختی و عاطفی جلوگیری شود.

منابع

- رودانی، امین؛ رئیسی وانانی، رضا و ناظر حضرت، جعفر (۱۳۹۲). تحلیل رابطه میان ویریسیم رایانه ای و امنیت روانی فرد مرتکب عمل ویریسیم. *مطالعات امنیت اجتماعی*، ۳۴، ۱۴۳-۱۷۲.
- روغنجی، محمود (۱۳۸۴). *رابطه جهت‌گیری مذهبی با سلامت روان دانشجویان دانشگاه رازی*. پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه بهزیستی و توانبخشی. زارع، حسین و امین پور. حسن (۱۳۹۰). *آزمونهای روانشناختی*. تهران: نشر آبیژ.
- کاهه، احمد (۱۳۸۴). *مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی*. تهران: انتشارات گلپونه.
- کرمی، فریبا (۱۳۸۴). *بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی با افسردگی و اضطراب*. پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- مختاری، عباس (۱۳۷۹). *بررسی رابطه بین جهت‌گیری دینی و میزان تنیدگی در دانشجویان دانشگاه تهران*. پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس. موسوی پور، سعید؛ شهاب، پرتو؛ غریبی، فرزانه و فولادوند، فلوریا (۱۳۹۳). مدیریت زمان، امنیت روانی و خودکارآمدی. *هفتمین همایش سراسری بهداشت روانی دانشجویان*. دانشگاه صنعتی اصفهان.
- مهرابی طالقانی، شیمیا و سهرابی، فرامرز (۱۳۹۰). بررسی مقایسه جهت‌گیری دینی (درونی - بیرونی) با سخت‌رویی در دانشجویان دختر و پسر. *مطالعات روانشناختی*، ۲(۷)، ۱۵۵-۱۷۳.
- Abbasi, M. (2010). Relationship of Dimensions of Religious Orientation with Emotional Stability. *journal of psychology and religion*, 3, 11, XX-XX.
- Amrai, K., Azizi Zalani, H, SedighArfai, F., & Sadat Sharifian, M. (2011). The relationship between the religious orientation and anxiety and depression of students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 613- 616.
- Fernandez- Ballesterose, R., Diez, J., & Bandura, A. (2002). Determinants and structural relation of personal efficacy to collective efficacy. *Applied psychology: An International Review*, 51, 107- 125.
- Moltafet, G., Mazidi, M., & Sadati, S. (2010). Personality traits, religious orientation and happiness. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 63- 69.